

पाशकभेदे “कृताये त्वेतादयस्तेऽनर्भवन्ति” अयशब्दे
१२५८० दर्शिते आनन्दगिरिः

कृतार्थं लि० कृतः अर्थः प्रयोजनं येन । कृतकार्ये । “श-
रदः कृतार्थताम्” किरा० “कृतः कृतार्थोऽस्मि निर्वर्हितां-
हसा” मावः

कृतान्तय लि० कृत आलयेन । १ कृतवासे “यत् ते दयिता
भार्या तनयाश्च कृतान्तयाः” रामा० । २ भेके पुंस्त्री०
त्रिका० स्त्रियां योषधत्वात् टाप् । [कर्मयुक्ते शब्दचि०]

कृतावदान लि० कृतमवदानं ख्यानकर्म येन । विख्यात
कृतावसक्त्यक्त लि० कृतावसक्त्यक्ता येन । वस्त्रादिना
जातुजङ्गापृष्ठवन्धयुक्ते “प्रौढपादोन कुर्वीति स्वाध्याय-
पिठतर्पणम् । आसनारूढपादस्तु जातुनोर्जङ्गयोस्तथा ।
कृतावसक्त्यक्तो यस्तु प्रौढपादः सञ्च्यते” आ० त० कात्या०
“कृतावसक्त्यक्तः कृतपृष्ठजातुजङ्गावन्धः” आ० त० रघु०
कृतास्त्र लि० कृतं शिञ्चितवस्त्रं येन । शिञ्चितास्त्रे । “येषां
योडा सव्यसाची कृतास्त्रः” भा० व० ४३०

कृति स्त्री कृ-क्तिन् । १ पुरुषप्रयत्ने, २ कर्तृव्यापारे, “दृष्ट्या
जातिस्तदायुषन् । कृतिर्यामन्नं विद्यते” भा० व० १२४८२ स्त्रो०
१ विंशत्यक्षरपादके छन्दोभेदे “कृतिः प्रकृतिराकृतिः”
ह० र० । २ क्रियायाम् मेदि० “स्त्रीश्चो हर्षकवेः कृतिः कृतिर्द्वे
तस्याभ्युदियादियम्” ज० ४ नटपभेदे पु० “सप्ताश्वमेधा-
नाह्वय राजसूयं च पार्थिवः । कृतिर्नामाऽन्यवत् स्वर्गा-
दसत्यवचनात् सकृत्” मार्क० पु० । स च जनकवंशः
“बहुलाश्वो धृतेस्तस्य कृतिरस्य महाबलः” भाग० ६।१।१६
मैथिलवंशवृत्तपोक्तौ । कृ वषे-क्तिन् । ५ हिंसायां मेदि०
६ विंशतिसंख्यायाम् कृतिकरः । कृत-बा० करणे इक् ।
७ कर्त्तव्यां स्त्री “हन्तेषु खादिषु कृतियु सन्दे” क०
१।१६४।२ “कृतिः कर्त्तनी” भा०

कृतिकर पु० कृतिसंख्यातुल्या विंशतिसंख्याः करा यस्य ।
रावणे शब्दमा० । तस्य विंशतिहस्तत्वात् तथात्वं कृति
हस्तादयोऽप्यत्र पु०

कृतिन् लि० कृतमनेन कृ-इटा० इनि १ कृतक्रिये कर्त्तरि
अभरः, २ पश्ययति शब्दमा० “कृती श्रुती दृढभतेषु
धीमान्” भट्टिः “न खल्वनिर्जित्य रघुं कृती भवान्”
रघुः । “तवैव नामास्त्रगतिः कृती त्वम्” “यस्य चेतसि
यन्मोघाः स तावत् कृतिनां वरः” कुमा० “कान्तवक्त्रसद-
गशक्तिं कृती” मावः “कृतिः कृतिसुदे” कृतिशब्दे नैप०
कृतिरात पु० नटपभेदे “बहुलाश्वो धृतेस्तस्य कृतिरातो महा-

बलः” भाग० ६।१।१७ पाठान्तरम् [यचनकृते] या
कृते अय्य० कृ-क्तिप् नि० पदन्तस्त्वम् । निमित्तार्थे “देवातिः
कृतेयुक् पु० पौरवे नटपभेदे । “कृतेयुस्तस्य कचेयुः स्थगि-
लेयुः कृतेयुः” भाग० ६।२०३ रौद्राश्वस्य घृताचप्रासप्
शर सुत्पन्नदशपुलोत्तौ

कृतोदक लि० कृतसुदकसुदककार्यं स्नानतर्पणादि येन ।
कृतस्नानादौ । “एवं कृतोदका भार्याः प्रवेक्ष्यन्ति
गजाङ्घ्रयम्” भग० स० ७८ अ०

कृतोजस् पु० १ कृतवीर्यभातरि । कृतवीर्यशब्दे विवृतिः ।
कृतभोजयेन । २ कृततेजस्वे कृतपराक्रमे लि० ।

कृत्ता लि० कृत+क्त । १ छिन्ने, २ चेष्टिते च हेम०
कृत्ति स्त्री कृत्यते कृत-कर्त्तरिणि-क्तिन् । १ सृगादिचर्माणि
कृत्तिवासाः । २ त्वचि भूर्जपत्रे ४ कृत्तिकानक्षत्रे च मेदि०
५ गृहे निरु०

कृत्तिका स्त्री कृन्ति उच्यत्वात् कृत-तिकन् किञ्च । अश्वि-
न्यादिषु तृतीये नक्षत्रे तस्याः क्षुरहल्याकारत्वं घटता
रात्मकत्वञ्च अन्तेषां शब्दे ४६७८० दर्शितम् अन्ये तु
शकटाकारत्वमाहुः । सा च २६० अंशालके राशिचक्रे
२६।४० अंशकलोत्तरम् १२।२० अंशकलात्मिका मेघ
द्वेषोभयराशिघटिका । तर्था च तस्या आद्यचरणः मेघ-
राशिघटकः अन्यचरणत्रयं दृष्टराशिघटकम् । अश्वि-
न्यादयश्च सप्तविंशतिः दक्षसुता चन्द्रपत्न्यः । तत्र भरणी
कृत्तिकाद्याः २।१।६।६।१०।१२।१६।२।२६ संख्यकाः
सप्तर्षी रोहिणी प्रति चन्द्रस्यातिशयानुरागदर्शनेन चन्द्र-
स्य भर्त्तृनां कृतवत्यः । ततः चन्द्रेण ताः प्रति गमना-
प्रशस्ततादिशपदानं कालिकापु० २० अध्याये उक्तं
तच्च कालिकापुराणशब्दे २०।४८० दृश्यम् । दक्षसुतानां
च चेतनत्वात् कृत्तिकाभिः षड्भिः कार्तिकेयस्य पोषणं
कृतं कार्तिकेयशब्दे विवृतिः । तस्या अग्निरधिष्ठानृ
देवः सा च मिथ्यगणान्तर्गता “मित्रोऽग्निः सविशाखभः,
शुभकराः सर्वे स्वकृत्ये गणाः” ज्यो० त० । कृत्तिकान-
क्षत्रयुक्ता पौर्णमासी अश्विं ङीप्, कार्तिकी साक्षिन् मासे
पुनरर्ण । कार्तिके कार्तिक्या युक्ते चान्द्रे मासभेदे पु०

कृत्तिकाञ्जलि पु० कृत्तिका शकटाकारा अञ्जलिस्तिलादि
चिह्नमस्य । अश्वमेधीये शकटाकारतिलकचिह्नयुक्ते अश्व-
भेदे “तिरूप एषोऽश्वः” इत्युपक्रमे “कृत्तिकाञ्जलिः पुर-
स्तात्” शत० ब्रा० १।२।४ “३ कृत्तिका शकटाकारा
अञ्जिर्यस्य” भा०